

॥ ४४ ॥ ४५ ॥ संवत्सरक्षयोबृहस्पतेर्भध्यमराशिभोग्योरंतराले सूर्यस्य द्विरेकराशिसंक्रमे भवति मासक्षयोदर्शयोरंतराले सूर्यसंक्रांतिद्वयं ॥ ४६ ॥ पक्षक्षयः सार्धचतुर्दशदिनमध्ये पर्वद्वयंतदात्रयोदशभिर्दिनैः पक्षो भवति दिवसक्षयः सूर्योदययोरंतराले तिथित्रयस्पर्शः कालाभिमानि देवतामपि क्षयोदयोद्देश्येते किमुत काल्यमानानामस्मदादीनामिति भावः ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ बाह्यदोषानु

जननीषु च वर्तते येन सम्यग्युधिष्ठिर ॥ स देवकेषु लोकेषु येन वर्तते मानवाः ॥ ४४ ॥ तेन ज्ञानेन विज्ञाय गतिं चाशुभकर्मणां ॥ तिर्यग्योनिगतानां च विज्ञाय गतयः पृथक् ॥ ४५ ॥ वेदवादांस्तथा चित्रानृतूनां पर्यांस्तथा ॥ क्षयं संवत्सराणां च मासानां च क्षयं तथा ॥ ४६ ॥ पक्षक्षयं तथा हृद्वा दिवसानां च क्षयं ॥ क्षयं दृष्टिं च चंद्रस्य हृद्वा प्रत्यक्षतस्तथा ॥ ४७ ॥ दृष्टिं हृद्वा समुद्राणां क्षयं तेषां तथा पुनः ॥ क्षयं धनानां हृद्वा च पुनर्दृष्टिं तथैव च ॥ ४८ ॥ संयोगानां क्षयं हृद्वा युगानां च विशेषतः ॥ क्षयं च हृद्वा शैलानां क्षयं च सरितां तथा ॥ ४९ ॥ वर्णानां च क्षयं हृद्वा क्षयं तेषु पुनः ॥ जरा मृत्युस्तथा जन्म हृद्वा दुःखानि चैव ह ॥ ५० ॥ देहदोषांस्तथा ज्ञात्वा तेषां दुःखं च तत्त्वतः ॥ देहविह्वलतां चैव सम्यग्विज्ञाय तत्त्वतः ॥ ५१ ॥ आत्मदोषांश्च विज्ञाय सर्वानात्मनि संश्रितान् ॥ स्वदेहादुत्थितान् गंधांस्तथा विज्ञाय चाशुभान् ॥ ५२ ॥ युधिष्ठिर उवाच कान्स्वगात्रोद्भवान् दोषान्यस्य मितविक्रम ॥ एतन्मे संशयं कृत्स्नं वक्तुमर्हसि तत्त्वतः ॥ ५३ ॥ भीष्म उवाच पंचदोषान्ममोदेहे प्रवदंति मनीषिणः ॥ मार्गज्ञाः कापिलाः सांख्याः शृणुतानरि सुदूत ॥ ५४ ॥ कामक्रोधौ भयं निद्रा पंचमः श्वास उच्यते ॥ ५५ ॥ एते दोषाः शरीरेषु दृश्यंते सर्वदेहिनां ॥ छिदंति क्षमया क्रोधं कामं संकल्पवर्जनात् ॥ ५६ ॥ सत्त्वसंसेवना निद्रामप्रमादाद्भयं तथा ॥ छिदंति पंचमं श्वासममल्यहारतयानृप ॥ ५७ ॥ गुणान्गुणशतैर्ज्ञात्वा दोषान्दोषशतैरपि ॥ हेतून्हेतुशतैश्चित्रैश्चित्रान्विज्ञाय तत्त्वतः ॥ ५८ ॥ अपांफेनोपमं लोकं विष्णोर्मया शतैर्वृतं ॥ चित्रभिस्तिप्रतीकांशनलसारमनर्थकं ॥ ५९ ॥ तमः श्वभ्रनिभं हृद्वा वर्षबुद्धुदसंनिभं ॥ नाशप्रायं सुखाद्धीनं नाशोत्तरमिहावशं ॥ ६० ॥ रजस्तमसि संमग्नं पैंकै द्विपमिवावशं ॥ सांख्या राजन्महाप्राज्ञास्त्यक्तास्ते हंप्रजाकृतं ॥ ६१ ॥ ज्ञानयोगेन सांख्येन व्यापिना महतानृप ॥ राजसानशुभान् गंधांस्तमसांश्च तथा विधान् ॥ ६२ ॥

एकादेहजान्दोषानाह स्वदेहादिति उत्थितान्दोषानित्यनुबन्धः ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ नाशप्रायं नाशवत्कुलं ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥